

*Сергієнко А., кандидат медичних наук, доцент,
заступник Голови ВГО «Афганці Чорнобіля»
ORCID: 0000 0002 1931 6764.*

*Ковалик Т., координатор команди «Invictus Games»
неурядової організації «StratCom»,
ORCID: 0000 0002 0189 251X.*

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ВНУТРІШНЬОЇ РОЗВІДКИ МВС-КДБ І ВИМОГ ЩОДО МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОФІЦЕРІВ НЕГЛАСНОГО АПАРАТУ.

У хронологічному аспекті аналізуються структурно-функціональні зміни та вимоги до якісного складу офіцерів секретного розвідувального апарату внутрішніх органів М.І.А. і КДБ. На основі досвіду, конкретної підготовки, а також зовнішньої діяльності обґрунтовано створення комплексної системи психологічної та психіатричної та психологічної підтримки оперативного персоналу таємних та таємних операцій пошуку всередині розвідки. Спостереження проводили психіатри, які брали безпосередню участь у цих операціях.

Ключові слова: оперативне (професійне) довголіття, безпека людини, оперативно-бойова психічна травма, психопрофілактична робота, психіатрія і психологія нещасних випадків і екстремальних ситуацій, організація психіатричної допомоги.

В хронологическом аспекте анализируется структурно-функциональные связи и обязанности человека в отношении секретного розового и межнационального сотрудничества М.И.А. и КДБ. На основополагающих принципах, в частности, готовность к выздоровлению и лечению больных с комплексной психологической и психиатрической и психологической подготовкой, в том числе и к оперативным операциям, требующим медицинской помощи. Спостереження невідкладної психіатричної допомоги, я принимаю участие в военных операциях.

Ключевые слова: оперативное (профессиональное) образование, психологические травмы, психопрофильные работы, психиатрические и психологические расстройства, психологические расстройства, психологические расстройства и психологические расстройства.

Актуальність. Вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності (ОРД), значимих для життя суспільства, визначається зростаючою роллю людського чинника. Головним в роботі співробітників, які здійснюють ОРД, являється робота з людьми як основними джерелами інформації. Така робота вимагає специфічних моральних, емоційно-вольових і інтелектуальних якостей. Знання психічних закономірностей, застосування в процесі оперативно-розшукової діяльності певних психологічних методів полегшує працю співробітника правоохоронних органів. Вирішити ефективно специфічні завдання оперативних підрозділів без використання **негласних** сил, засобів і методів неможливо. Вікова практика використання цих оперативних можливостей спеціальними службами показує, що перше місце серед них, навіть за результативністю сучасної електронної розвідки, справедливо посідає **агентурний** метод. Проте дана робота присвячена не агентурному (в сучасному вітчизняному розумінні) апарату, а окремій і дуже специфічній ланці ОРД – **негласним офіцерам-розвідникам**. Проблема

комплексного (в т.ч. медичного, соціально-психологічного, психофізіологічного та ін.) якісного кадрового забезпечення офіцерського складу негласного апарату розвідки МВС-КДБ полягала саме у специфіці їх щоденної оперативно-службової та позаслужбової діяльності. Негласний, тобто, глибоко конспірований і легендований (зашифрований) характер їх існування, розповсюджується на всі сфери протягом усього життя.

Мета. Маючи багаторічний досвід психолого-психіатричного і оперативно-психологічного супроводження офіцерів негласного апарату розвідки МВС-КДБ-СБУ, автори публікації проаналізували хронологію структурно-функціональних перетворень підрозділів внутрішньої (агентурної) розвідки органів державної безпеки і внутрішніх справ, а також нормативну базу медико-психологічних вимог до якісного складу офіцерів негласного апарату [49, С. 137 - 150].

Новизна дослідження: Вперше представлений хронологічний огляд структурно-функціональних перетворень внутрішньої розвідки МВС-КДБ. Вперше

проілюстрована нормативна база політичного розшуку дореволюційної Росії в аспекті якісних вимог до особового складу. Вперше представлена нормативна база стосовно медико-психологічних вимог до якісного складу офіцерів негласного апарату.

Матеріали і методи. Для вирішення визначених у дослідженні задач були використані наступні методи: 1. Інформаційно-пошуковий; 2. Архівний; 3. Інформаційно-аналітичний; 4. Статистичний.

Стислий хронологічно-аналітичний нарис. У 1650 р. був створений Наказ таємних справ Великого Государя. Він здійснював контроль за розшуком (слідством) по діяннях, спрямованих проти існуючого ладу, та безпосередньо проти Царя. Хоча Наказ таємних справ був скасований в 1676 р., він по праву може вважатися родоначальником органів розшуку і державної безпеки в Російській державі. У першій чверті XVIII ст. функції органів політичної поліції виконували Преображенський наказ, Канцелярія таємних розшукових справ і Таємна канцелярія, які були ліквідовані в 60-70-х роках XVIII ст. Відразу ж після ліквідації Канцелярії таємних розшукових справ створюється Таємна експедиція Сенату. Таємна експедиція Сенату згідно Указу від 3 липня 1826 р. перетворена на Третє таємне відділення. Політична (вища) поліція і Окремий корпус жандармів (ОКЖ) передавалися у ведення Третього відділення. Головною ланкою політичного розшуку Росії з початку XX ст. стають охоронні відділення і спеціальні розшукові пункти. На відміну від пануючої думки, яка була нав'язана радянською пропагандою, що, начебто, до офіцерів ОКЖ було презирливе ставлення і відповідним органам постійно, начебто, бракувало кандидатів на службу – навпаки! Заздрість була, так. Тому, що чинопросування в охоронних структурах було прискореним порівняльно з Армією і Флотом. Грошове утримання, також, було вищим. Проте й вимоги до кандидатів були суворішими, навіть ксенофобними: заборонялось, за будь-яких підстав, приймати на службу офіцерів, які були одружені на католичках або юдейках, бодай вони і перейшли до православ'я. Навіть карточний борг був перепоною для

переходу в МВС, у Департамент поліції (ДП) і в ОКЖ. Високим був ценз щодо стану здоров'я, рівня освіти, знання іноземних мов тощо. Перевага віддавалась особам з юридичною освітою, або офіцерам, які закінчили юнкерські училища по першому розряду і прослужили у військах не менше 3 років. Віком не молодше 25 і не старше 35 років, які мали військовий чин не вище штабс-капітана (штабс-ротмістра), з певним життєвим досвідом і сталими переконаннями. З цією метою проводилась ретельна негласна спеціальна перевірка. Загальне оформлення перевodu в ОКЖ тривало понад 2 роки. Аналогічно відбирались кандидати на посади унтер-офіцерського складу оперативних (негласних) відділів: агентурного, зовнішнього і внутрішнього спостереження. Таким чином, служба в ДП і ОКЖ вважалась і дійсно була елітною. У 1916 році спеціальна комісія ДП МВС узагальнила нормативну базу політичного і карного розшуку, починаючи з 1881 року. Вказані матеріали, обсягом 268 сторінок, під загальною назвою «Наказ по веденню політичного сиску», склалися з 15-и розділів. В тому числі і стосовно медико-психологічних вимог до кандидатів на гласну і негласну службу.

Після Жовтневого заколоту нова Влада використала цей досвід при створенні Народного комісаріату внутрішніх справ - НКВС (8 листопада) і Всеросійської надзвичайної комісії - ВНК (20 грудня) 1917 року. Кожний співробітник Спеціального відділу ВНК і певних оперативних відділів НКВС вважався **негласним**. Вимоги до якості відбору вказаної категорії співробітників (вони називались - розвідники), були значно суворішими.

На службу приймали чоловіків та жінок не молодше 25 років з розвинутою пам'яттю, письмених, здорових фізично і психічно. Кандидати проходили навчання і складали досить складний іспит. Після зарахування на службу вони вважались штатними секретними агентами-розвідниками, отримували особистий номер і особистий жетон, виготовлений із срібла з тисненням «ВНК» (ВЧК) і особистим номером. Жетон носився на спеціальному шкіряному ремешку. Окрім цього, секретні розвідники мали документи прикриття на вимислені (легендовані) імена і місця роботи.

Співробітники групувались у бригади з 6 – 9 осіб, яку очолював старший розвідник. Навіть співробітники однієї бригади знали один одного лише за особистим номером або псевдо – конспірація була досить жорсткою. Члени однієї бригади не знали членів іншої! Сім'я розвідника не мала права знати про істинну діяльність їхнього родича. Кожна бригада мала окрему глибоко законспіровану службу квартиру – «конспіративна квартира - КК», або «кукушка». Наказом НКВС СРСР від 1926 року № 436/100с затверджуються Інструкція і Положення про діяльність секретних (розвідувальних) частин Карного розшуку. Робота секретних агентів-розвідників була прирівняна до бойової служби. Розвідники зашифровувались, мали відповідні документи прикриття, їм заборонялось брати участь у гласних заходах. Розшифрування розвідника через його власну недбалість розглядалось у Револуційному трибуналі і найчастіше каралось смертю. На відміну від юдофобських правил за царських часів, в органах НКВС-ВНК (особливо серед керівної ланки) переважав польсько-литовський, юдейський і латиський етнічний елемент (Ненин А.Е., 1990; Санковская О.М., 2004; Капчинский О.И., 2005).

Централізація всіх каральних органів СРСР під егідою НКВС досягла апогею у 1938 році. Завершилась «чистка» власних кадрів органів і військ. Підвищились вимоги до освітнього рівня і здоров'я кандидатів на службу в органи НКВС СРСР. Наказом НКВС СРСР від 21 грудня 1938 року № 00310 затверджується цілком таємна - № 00134, - «Инструкция об основных критериях при отборе кадров для прохождения службы в органах НКВД СССР». У цьому наказі вперше за радянський період офіційно задокументовані ксенофобні, зокрема – **антисемітські**, вимоги стосовно кандидатів на службу та членів їхніх родин (пп. 6 і 7 Інструкції). Цитуємо мовою оригіналу: «...При медицинском обследовании следует выявлять большие родимые пятна, черного или красноватого, темно-желтого, бурого цвета и, возможно, других оттенков, которые в средние века официально назывались печатью дьявола или меткой ведьмы. Не стоит это путать с обычными маленькими родимыми пятнами, которые есть у каждого человека. Печать

дьявола обычно размером больше вишни, со сливу и вплоть до размеров тарелки или самовара. Бывают также пятна, в размер с чернослив, покрытые пухом. Конечно, не все вырожденцы имеют эти признаки, но, как правило, те, кто их имеет, обычно вырожденцы. Особое внимание обращать на национальное происхождение кандидата. Очень опасными, в социальном плане по своей психогенетической сущности являются люди, произошедшие в результате смешанных браков. Для кадрового отбора в НКВД важно отсекаать, в основном, лиц, у которых присутствует еврейская кровь. Вплоть до пятого колена необходимо интересоваться национальной принадлежностью близких родственников. Были ли в роду евреи?».

Протягом Другої Світової війни органи внутрішніх справ і державної безпеки були неодноразово реорганізовані але підрозділи внутрішньої розвідки залишались у кожному відомстві і вимоги до кандидатів на службу залишались незмінними. Тому протягом багатьох років кадрові апарати і військово-лікарські комісії НКВС-НКГБ-МВС-МГБ користувались вище вказаною Інструкцією практично до кінця 50-х, початку 60-х років.

Після розподілу НКВС СРСР у квітні 1941 року на два комісаріати (НКВС і НКДБ) органи внутрішньої розвідки мали, відповідно, такий вигляд: Третій спецвідділ НКВС СРСР і Друге управління НКДБ СРСР - контррозвідка, боротьба з антирадянськими елементами. Для централізації сил і засобів військової контррозвідки на Фронтах діючої армії і в тилу, на виконання Постанови Ради Народних Комісарів СРСР від 19 квітня 1943 року № 415—138сс Управління особливих відділів НКВС передавались у розпорядження Державного Комітету оборони (ДКО). Цілком таємною – особливої важливості Постановою ДКО від 21 квітня 1943 № 3222 сс/ОВ затверджується Положення «Про Головне управління контррозвідки «СМЕРШ» (Смерть шпигунам) і його органах на місцях. Начальник Головного управління контррозвідки НКО «Смерш» є заступником Народного Комісару Оборони і виконує виключно його розпорядження. У новій структурі передбачені і органи внутрішньої розвідки: 8-й Відділ — оперативно-технічний; 9-й Відділ — обшуки, арешти,

установки, зовнішнє спостереження. Головне управління контррозвідки (ГУКР) "Смерш" Наркомату оборони СРСР очолював комісар держбезпеки другого рангу (згодом - генерал-полковник) В.С. Абакумов. Одночасно було створено Управління контррозвідки «Смерш» Наркомату Військово-морського Флоту СРСР (начальник — комісар держбезпеки П.А. Гладков; з 24.07.1943 став генерал-майором берегової служби). 15 травня 1943 року, згідно згаданої Постанови СНК СРСР, для агентурно-оперативного обслуговування прикордонних і внутрішніх військ, міліції та інших військових формувань наказом НКВС СРСР № 00856 був створений Відділ контррозвідки (ВКР) «Смерш» НКВС СРСР (начальник — комісар держбезпеки С.П. Юхимович).

Таким чином, в роки Великої Вітчизняної Війни були три незалежні контррозвідувальні організації з назвами «Смерш».

Друге управління НКДБ 4 травня 1946 року перетворено у Друге Головне управління НКДБ СРСР. Структура оголошена наказом НКДБ СРСР від 16/21 травня 1943 року № 0014: 8-й відділ (охорона дипкорпусу, зовнішнє спостереження); 9-й відділ (застосування опертехніки, оперчекістське обслуговування; 12-й відділ (оперативний). В 1946 році всі Наркомати СРСР перетворені у Міністерства. Таким чином НКВС перетворився на МВС, НКДБ на МДБ. У травні 1946 р. відповідно до постанови Політбюро ЦК ВКП(б) ГУКР "Смерш" увійшло до складу Міністерства держбезпеки СРСР в якості самостійного Третього головного управління (військова контррозвідка). 5 Управління (Оперативне і секретно-політичне), тобто внутрішня розвідка МДБ СРСР, було створено на підставі рішення Політбюро ЦК ВКП(б) від 4 травня 1946 року № П-51/IV. 10 вересня 1949 року оперативні функції були передані Сьомому Управлінню. 6 грудня 1949 Сьомому управлінню були передані, також, функції скасованого Відділу «О» МДБ СРСР - оперативна робота серед духовенства. Структура оголошена наказом МДБ СРСР від 28/29 червня 1946 року № 00261 і наказом МДБ СРСР від 6 грудня 1949 року № 00386: 1-й відділ (агентурні установки); 2-й відділ (зовнішнє

спостереження); 3-й відділ (попередня розробка підозрілих осіб, перевірка повідомлень і сигналів, що надійшли від громадян); 5-й відділ (розшук і розробка авторів і розповсюджувачів антирадянських листівок і анонімок); і Оперативне відділення. Наказом МДБ СРСР від 5 січня 1953 року № 006 1-й і 3-й відділи були виділені зі складу Сьомого Управління і спрямовані на формування ГРУ (Головного розвідувального управління – зовнішня розвідка) МДБ СРСР.

У березні 1953 року МВС СРСР і МДБ СРСР були об'єднані у єдине МВС СРСР. Перше головне управління МВС СРСР - Контррозвідка. Друге головне управління – зовнішня розвідка МВС СРСР. Крім того, наказом МВС СРСР від 29 квітня 1953 року № 00177 на базі Бюро № 2 колишнього МДБ СРСР була створена Спеціальна оперативна група (розшук і затримання іноземних агентів-парашутистів), наказом МВС СРСР від 12 травня 1953 року № 00258 вона була перетворена в 11-й відділ. Четверте Управління - Секретно-політичне. Структура оголошена наказом МВС СРСР від 24 березня 1953 року № 0033. В подальшому структура й найменування неодноразово змінювалися.

Після створення 13.03.1954 р. КДБ СРСР керівництво держави мало дві незалежних, конкуруючих одна з одною, внутрішні розвідки: Сьоме управління КДБ СРСР і Сьоме управління МВС СРСР. Це сприяло отриманню якісної оперативної інформації від незалежних джерел і дозволяло своєчасно попереджувати резонансні злочини. Кадри для них готували 401-а Школа КДБ СРСР (м. Ленінград) і Спеціальні школи міліції (м. Калінін (Тверь), м. Чернівці). Вперше окремо для розвідки органів МВС була розроблена і затверджена Наказом МВС СРСР від 9 травня 1957 року № 0030 «Інструкція по работе аппаратов разведки органов внутренних дел». Інструкція детально розкривала організацію і тактику всіх напрямків розвідувальної діяльності оперативної служби, організаційно-штатні, фінансові і оперативно-технічні питання, медико-психологічні вимоги до кандидатів на службу, шефську роботу з молодим поповненням тощо. Тобто, нарешті реалізувались мрії наших колег-попередників з дореволюційних часів.

Група «А» (легендарна «Альфа» КДБ СРСР) 5-го Відділу (служба охорони дипломатичних представництв) Сьомого Управління КДБ СРСР створена Наказом Голови КДБ СРСР від 29 липня 1974 року № 0089/ОВ. Проте підпорядковувалася безпосередньо й виключно Голові КДБ. Наказом КДБ СРСР від 12 лютого 1979 року № 0023 затверджено Положення про Групу «А» і Табель належності озброєння, боєприпасів і матеріально-технічного оснащення. Основна функція - боротьба з тероризмом. Чисельність - 30 чол. Наказом Голови КДБ СРСР від 30 червня 1984 року № 0085 сформовано Сьоме відділення групи в Хабаровську зі штатом 21 чол. Наказом Голови КДБ СРСР від 3 березня 1990 року № 0031 створені: 10-а група (Київ), 11-а група (Мінськ), 12-а група (Алма-Ата), 13-а група (Краснодар) і 14-а група (Свердловськ), Сьоме відділення у Хабаровську перетворено в групу. Штат кожної регіональної групи становив 45 чол.

Подальше реформування: Підрозділи Сьомого управління КДБ СРСР, Сьомого, Шостого і Восьмого управлінь МВС СРСР, що були дислоковані на території України, були включені до складу, відповідно, СБ України і МВС України. Сьоме управління КДБ СРСР у Росії перетворено спочатку на Оперативно-пошукове управління (ОПУ) ФСК РФ, а потім на Оперативно-пошукове управління (ОПУ) ФСБ РФ. Група «А» 5-го Відділу Сьомого управління колишнього КДБ СРСР у серпні 1991 року передана Управлінню охорони при апараті Президента РФ.

Заключення і висновки. Таким чином, проаналізовано в хронологічному аспекті медико-психологічні вимоги до якісного складу офіцерів негласного апарату залежно від структурних перетворень внутрішньої розвідки органів МВС-КДБ, проілюстровані нормативні документи щодо аналогічних перетворень органів політичного розшуку дореволюційної Росії. Зрозуміло, що структурні зміни впливали на зміну функцій апарату розвідки в цілому і на функціональні обов'язки конкретних співробітників. Це викликало певного напруження адаптаційних механізмів кожного розвідника в нових умовах службової і позаслужбової діяльності, що вимагало розробки більш досконалих

нормативних документів, адекватно регламентуючих медико-психологічні вимоги до кандидатів на службу. Критична оцінка попереднього досвіду дозволить, на наш погляд, розробити єдині, реально і науково-обґрунтовані критерії (кадрового, медичного, психолого-психіатричного, психофізіологічного, соціального та ін.) відбору, добору і супроводження особового складу розвідки. Структурно і функціонально об'єднати, нарешті, медико-психологічний напрямок з оперативно-психологічним. Якщо питання медичного добору детально викладені і нормативно регламентовані, то проблеми оперативно-психологічного забезпечення саме у підрозділах внутрішньої розвідки так і не розв'язані дотепер. Такими спеціальними завданнями оперативної психології стосовно апаратів розвідки вважаємо: вивчення закономірностей впливу психічних явищ суб'єктів негласної оперативної розробки на ефективність їхньої діяльності; вивчення закономірностей впливу негласної оперативної роботи на нервово-психічне здоров'я конкретного співробітника; вивчення закономірностей спілкування суб'єктів і об'єктів негласної ОРД; дослідження особистості об'єктів негласної ОРД, створення на них профілів оперативно-психологічної типології; вивчення закономірностей спілкування співробітників негласних оперативних служб із співробітниками інших (гласних) оперативних служб і неоперативних підрозділів; розробка програм добору суб'єктів негласної ОРД; розробка психологічних засад навчання і виховання офіцерів негласного апарату, а також навчання і виховання об'єктів негласної ОРД; розробка оперативно-психологічних засад організації і тактики негласної ОРД залежно від напрямку; надання консультативної допомоги керівництву апарату розвідки у розробці ефективних тактико-психологічних дій під час прийняття управлінських рішень тощо. Зрозуміло, що вичерпного переліку завдань немає. З розвитком ОРД паралельно уточнюватимуться і завдання до оперативної психології, якісні психолого-психіатричні вимоги до безпосередніх виконавців негласної діяльності – офіцерів внутрішньої розвідки.

Питання психології

Список використаних джерел

1. Антонов В.С., Карпов В.Н. Тайные информаторы Кремля-2. С них начиналась разведка.- М.: ОЛМА-ПРЕСС. Образование, 2003.- 415 с.
2. Архивы центральных органов политического розыска России XIX – XX веков (Третье Отделение собственной Его Императорского Величества канцелярии и Департамента Полиции МВД) // Сидорова М.В. – диссертация на соискание учёной степени канд. истор. наук.- М., 1993.- 132 с.
3. Бережков В.И. Питерские прокураторы. Руководители ВЧК-МГБ. 1918-1954.- СПб.: Русско-Балтийский информационный центр БЛИЦ, 1998.- 280 с.
4. Беспалов Н. Исповедь агента ГПУ.- Прага.: Изд-во Воли России. 1925. 200 с.
5. Боева Л.А. Деятельность ВЧК-ОГПУ по формированию лояльности граждан политическому режиму (1921-1924 гг.).- М.: Компания «Спутник+», 2003.- 151с.
6. Бонч-Бруевич В.Д. Как организовывалась ВЧК // Огонек.- 1927.- № 3.- С. 4-5.
7. Борман А.А. Москва — 1918 (из записок секретного агента в Кремле) // Русское прошлое.- Кн. 1.- Л., 1991.- С. 115-149.
8. Велидов А.С. Домыслы и факты о деятельности ВЧК // Военно-исторический журнал.- 1990.- № 4.- С. 85-95.
9. Воронцов С.А. Правоохранительные органы. Спецслужбы. История и современность.- Ростов-на-Дону.: Феникс, 1998.- 704 с.
10. Всероссийская перепись членов РКП 1922 года: Национальный состав членов партии. Вып. 5.- М.: Красная новь., 1924.- 98 с.
11. ВЧК-ГПУ. Документы и материалы.- М.: Изд-во гуманитарной лит-ры, 1995.- 272 с.
12. ВЧК уполномочена сообщить.- Жуковский, М.: Кучково поле, 2004.- 312 с.
13. Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). Ф. 102: Департамент полиции МВД. Именной каталог «Центральный справочный алфавит». Ф. 130: Совнарком РСФСР Оп. 2. Д. 103; Оп. 5. Д. 89. Ф. 374: Рабкрин. Оп. 23. Д. 71 (анкеты сотрудников РКП). Ф. 393: НКВД РСФСР. Ф. 3524: Комиссия по проверке служащих и сотрудников сов. учреждений при ВЦИК. Оп. 2 (личные дела сотрудников). Д. 59, 338, 764.
14. Дикий А. Евреи в России и в СССР. Исторический очерк.- Новосибирск: Благовест, 1994.- 528 с.
15. Драма российской истории: большевики и революция.- М.: Новый хронограф, 2002.- 449 с.
16. Зданович А. Генрих Ягода в Особом отделе ВЧК // Диалог.- 1999.- № 2.- С. 57-59.
17. Зданович А.А. «Латышское дело» // Военно-исторический журнал.- 2004.- № 3.- С. 25-32.
18. Зданович А.А. Отечественная контрразведка (1914-1920): Организационное строительство.- М.: Изд-во «Крафт+», 2004.- 240 с.
19. Зданович А.А. Свои и чужие интриги разведки.- М.: ОЛМА-ПРЕСС, ЗАО «Масс Информ Медиа», 2002.- 320 с.
20. Измозик В.С. Глаза и уши режима. Государственный политический контроль за населением Советской России в 1918-1928 годах.- СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета экономики и финансов, 1995.- 164 с.
21. Инструкция инспектору секретной полиции Российской Империи от 29.01.1883 года.- ЦГА РФ.- ф. 102.- 3 д-во 1882.- д. 977- Л. 11 – 12.
22. Инструкция филерам Летучего отряда и филерам розыскных и охранных отделений Российской Империи от 31.10.1902.- ЦГА РФ.- ф. 102.00.1902.- д. 825.- Л. 114 – 115.
23. Инструкция начальникам охранных отделений по организации наружного наблюдения.- ЦГА РФ.- ф. 102.- оп. 260.- д. 259.- Л. 71 – 73.
24. Инструкция о работе с секретными сотрудниками (СекСот) // Тайны политического сыска.- СПб, 1992.- С. 2 – 15.
25. Инструкция по организации и ведению внутреннего секретного наблюдения от 10.02.1907 года // Из глубины времён.- М., 1992.- № 1.- С. 71 – 73.
26. Инструкция по организации секретной агентуры в учреждениях уголовного розыска Республики от 02.11.1921.- Архив библиотеки ВНИИ МВД РФ.- Копия № 487 от 12.03.1963.
27. Инструкция по работе аппаратов разведки органов МВД СССР, организации и тактике, примерных штатах, структуре и подборе кандидатов. Объявлена Приказом МВД СССР от 9 мая 1957 года № 0030.- ЦГА РФ.- ф. 9401.- ед.хр. 1471.- оп. 1.- С. 316 – 359.
28. История государственного управления в России (X-XXI вв.): Хрестоматия.- М., 2003.- С. 374–377.
29. История советских органов государственной безопасности.- М.: ВШ КГБ, 1977.
30. К 20-летию ВЧК-ОГПУ-НКВД.- М., 1937.
31. Катчинский О.И. ВЧК: организационная структура и кадровый состав 1917-1922 гг. Диссертация к.и.н.- Москва, 2005.- 276 с.
32. Колпакиди А.И., Серяков М.Л. Щит и меч. Руководители органов государственной безопасности Московской Руси, Российской империи, Советского Союза и Российской Федерации.- СПб.: Нева; М.: Олма-Пресс Образование, 2002.- 736 с.
33. Кричевский Л.Ю. Евреи в аппарате ВЧК-ОГПУ в 20-е годы / Евреи и русская революция. Материалы и исследования.- М.: — Иерусалим. Гешарим, 1999.- С. 320-350.
34. Красная книга ВЧК.- М.: Политиздат.- Т. 1., 1989.- 415 с.; Т. 2., 1990.- 640 с.
35. Леонов С.В. Реорганизация ВЧК в ГПУ // Исторические чтения на Лубянке. 1999 год. Отечественные спецслужбы в 1920-1930-х годах.- М., Великий Новгород, 2000.- С. 36-42.
36. Лубянка. Сталин и ВЧК-ГПУ-ОГПУ-НКВД. Архив Сталина. Документы высших органов государственной власти. Январь 1922 - декабрь 1936.- М.: МФД., 2003.- 912 с.

Питання психології

37. Материалы по статистике личного состава РКП.- М., 1921.- 112 с.
38. Макаревич Э. Профессиональная хватка ВЧК или история о том, как бывший начальник отдельного корпуса жандармов генерал Джунковский помог чекистам организовать работу // Диалог.- 1998.- № 2.- С. 87-92.
39. МЧК. Из истории Московской чрезвычайной комиссии. Сборник документов (1918-1921 гг.).- М.: Московский рабочий, 1978.- 320 с.
40. На защите революции: Из истории Всеукраинской ЧК. 1917-1922 гг.: Сборник документов и материалов.- Киев, 1971.- 273 с.
41. Организация чрезвычайных комиссий. Постановления Всероссийского съезда чрезвычайных комиссий в Москве. Июнь 1918.- Пермь., 1918.- 64 с.
42. Отчет ВЧК за четыре года ее деятельности. Организационная часть.- М.: Издание ВЧК, 1922.- 289 с.
43. От ЧК до ФСБ. 1918-1998: Сб. документов и материалов по истории государственной безопасности Тверского края.- Тверь, 1998.- 384 с.
44. 1-й Всероссийский съезд особых отделов фронтов и армий 22-25 декабря 1919. Краткий отчет.- М., 1920.- 68 с.
45. Памятка служащим уголовного розыска на железных дорогах Республики 1919 года.- ЦГА РФ.- ф. 393.- оп. 16.- д. 16.- Л. 7.
46. Положение об устройстве секретной полиции в Российской Империи от 03.12.1882 года // Перегудова З.И. Политический сыск России.- М.: РОСПЭК, 2000.
47. Положение об охранных отделениях Российской Империи от 09.02.1907 года.- ЦГА РФ.- ф. 102.- оп. 262.- д. 23.- Л. 1 – 5.
48. Правда для служебного пользования. Из документов личного архива Ф. Дзержинского // Неизвестная Россия. XX век.- М.: Историческое наследие, 1992.- С. 28-54.
49. Проблеми військової охорони здоров'я // Збірник наукових праць Української військово-медичної академії.- Київ: УВМА, 2013.- Випуск № 34.- інв. № 532.- С. 137 - 150
50. Санковская О.М. Формирование кадров Всероссийской чрезвычайной комиссии, 1917-1922 гг. Автореф. дисс. к.и.н.- Архангельск, 2004.- 22 с.
51. Сборник важнейших приказов и распоряжений ВЧК. 1917-18-19 гг.- М.: Издание ВЧК. Б.г.и.- 54 с.
52. Сборник приказов и распоряжений ВЧК при Совнарком: с 1 января по 1 июля 1920.- М.: Издание ВЧК, 1920.- 190 с.
53. «Совершенно секретно»: Лубянка Сталину о положении в стране (1922 - 1934 гг.).- Т. 1., 1922-1923 г.- Ч. 1-2.- М.: ИРИ РАН, 2001.- 1103 с.
54. Циркулярные письма ВЧК №№ 4-6. 1920.- М.: Издание ВЧК. Б.г.и.
55. Шульгин В.В. «Что нам в них не нравится.»: Об антисемитизме в России.- СПб.: «Хорс», 1992.- 286 с.

References

1. Antonov B.C., Karpov V.N. Тайные у`нформаторы Кремля-2. S ny`x nachy`nalas` razvedka.- М.: ОЛМА-PRESS. Obrazovany`e, 2003.- 415 s.
2. Arxy`vy central`ny`x organov poly`ty`cheskogo rozy`ska Rossy`y` XIX – XX vekov (Tret`e Otdelny`e sobstvennoj Ego Y`mperatorskogo Vely`chestva kancelyary`y` y` Departamenta Poly`cy`y` MVD) // Sy`dorova M.V. – dy`ssertacy`ya na soy`skany`e uchënoj stepeny` kand. y`stor. nauk.- М., 1993.- 132 s.
3. Berezikov V.Y`. Py`tersky`e prokuratory. Rukovody`tely` VChK-MGB. 1918-1954.- SPb.: Russko-Balty`jsky`j y`nformacy`onnyj centr BLY`Cz, 1998.- 280 s.
4. Bepalov N. Y`spoved` agenta GPU.- Praga.: Y`zd-vo Voly` Rossy`y`. 1925. 200 s.
5. Boeva L.A. Deyatel`nost` VChK-OGPU po formy`rovany`yu loyal`nosti` grazhdan poly`ty`cheskomu rezhy`mu (1921-1924 gg.).- М.: Kompany`ya «Sputny`k+», 2003.- 151s.
6. Bonch-Bruevy`ch V.D. Kak organy`zovyvalas` VChK // Ogonek.- 1927.- # 3.- S. 4-5.
7. Borman A.A. Moskva — 1918 (y`z zapy`sok sekretnogo agenta v Kremlе) // Russkoe proshloe.- Kn. 1.- Л., 1991.- S. 115-149.
8. Vely`dov A.S. Domy`sly y` fakty` o deyatel`nosti` VChK // Voенno-y`story`chesky`j zhurnal.- 1990.- # 4.- S. 85-95.
9. Voronczov S.A. Pravoохраны`tel`nye organy. Speczsluzhby. Y`story`ya y` sovremennost`. - Rostov-na-Donu.: Feny`ks, 1998.- 704 s.
10. Vserossy`jskaya perepy`s` chlenov RKP 1922 goda: Nacy`onal`nyj sostav chlenov party`y`. Выр. 5.- М.: Krasnaya nov`., 1924.- 98 s.
11. VChK-GPU. Dokumenty y` matery`aly.- М.: Y`zd-vo gumany`tarnoj ly`t`гы, 1995.- 272 s.
12. VChK upolnomochena soobshhy`t`. - Zhukovsky`j, М.: Kuchkovo pole, 2004.- 312 s.
13. Gosudarstvennyj arxy`v Rossy`jskoj Federacy`y` (GARF). F. 102: Departament poly`cy`y` MVD. Y`mennoj katalog «Central`nyj spravochnyj alfavy`b». F. 130: Sovnarkom RSFSR Op. 2. D. 103; Op. 5. D. 89. F. 374: Rabkry`n. Op. 23. D. 71 (ankety sotrudny`kov RKY). F. 393: NKVD RSFSR. F. 3524: Komy`ssy`ya po proverke sluzhashhy`x y` sotrudny`kov sov. uchrezhdeny`j pry` VCY`K. Op. 2 (ly`chnye dela sotrudny`kov). D. 59, 338, 764.
14. Dy`ky`j A. Evrey` v Rossy`y` y` v SSSR. Y`story`chesky`j ocherk.- Novosy`by`rsk: Blagovest, 1994.- 528 s.
15. Drama rossy`jskoj y`story`y`: bol`shevy`ky` y` revolyucy`ya.- М.: Novyj xronograf, 2002.- 449 s.
16. Zdanovy`ch A. Genry`x Yagoda v Osobom otele VChK // Dy`alog.- 1999.- # 2.- S. 57-59.
17. Zdanovy`ch A.A. «Латышское дело» // Voенно-y`story`chesky`j zhurnal.- 2004.- # 3.- S. 25-32.

18. Zdanovy'ch A.A. Otechestvennaya kontrrazvedka (1914-1920): Organy'zacy'onnoe stroy'tel'stvo.- M.: Y'zd-vo «Kraft+», 2004.- 240 s.
19. Zdanovy'ch A.A. Svoy' y' chuzhy'e y'ntry'gy' razvedky'.- M.: OLMA-PRESS, ZAO «Mass Y'nform Medy'a», 2002.- 320 s.
20. Y'zmozy'k B.C. Glaza y' ushy' rezhy'ma. Gosudarstvennyj poly'ty'chesky'j kontrol' za naseleny'em Sovetskoj Rossy'y' v 1918-1928 godax.- SPb.: Y'zd-vo Sankt-Peterburgskogo uny'versy'teta ekonomy'ky' y' fy'nansov, 1995.- 164 s.
21. Y'nstrukcy'ya y'nspektoru sekretnoj poly'cy'y' Rossy'jskoj Y'mpery'y' ot 29.01.1883 goda.- CzGA RF.- f. 102.- 3 d-vo 1882.- d. 977.- L. 11 – 12.
22. Y'nstrukcy'ya fy'leram Letuchego otryada y' fy'leram rozy'skny'x y' ohranny'x otdeleny'j Rossy'jskoj Y'mpery'y' ot 31.10.1902.- CzGA RF.- f. 102.00.1902.- d. 825.- L. 114 – 115.
23. Y'nstrukcy'ya nachal'ny'kam ohranny'x otdeleny'j po organy'zacy'y' naruzhnogo nablyudeny'ya.- CzGA RF.- f. 102.- op. 260.- d. 259.- L. 71 – 73.
24. Y'nstrukcy'ya o rabote s sekretny'my' sotrudny'kami' (SekSot) // Tajny poly'ty'cheskogo sy'ska.- SPb, 1992.- S. 2 – 15.
25. Y'nstrukcy'ya po organy'zacy'y' y' vedeny'yu vnutrennego sekretnogo nablyudeny'ya ot 10.02.1907 goda // Y'z gluby'ny' vremën.- M., 1992.- # 1.- S. 71 – 73.
26. Y'nstrukcy'ya po organy'zacy'y' sekretnoj agentury v uchrezhdeny'ax ugovnogo rozy'ska Respubly'ky' ot 02.11.1921.- Arxy'v by'bly'oteky' VNY'Y' MVD RF.- Kopy'ya # 487 ot 12.03.1963.
27. Y'nstrukcy'ya po rabote apparatov razvedky' organov MVD SSSR, organy'zacy'y' y' takty'ke, pry'merny'x shtatax, strukture y' podbore kandy'datov. Ob'yavlena Pry'kazom MVD SSSR ot 9 maya 1957 goda # 0030.- CzGA RF.- f. 9401.- ed.xr. 1471.- op. 1.- S. 316 – 359.
28. Y'story'ya gosudarstvennogo upravleny'ya v Rossy'y' (X-XXI vv.): Xrestomaty'ya.- M., 2003.- S. 374–377.
29. Y'story'ya sovetsky'x organov gosudarstvennoj bezopasnosti'.- M.: VSh KGB, 1977.
30. K 20-lety'yu VChK-OGPU-NKVD.- M., 1937.
31. Katchy'nsky'j O.Y'. VChK: organy'zacy'onnaya struktura y' kadrovyj sostav 1917-1922 gg. Dy'ssertacy'ya k.y'n.- Moskva, 2005.- 276 s.
32. Kolpaky'dy' A.Y', Seryakov M.L. Shhy't y' mech. Rukovody'tely' organov gosudarstvennoj bezopasnosti' Moskovskoj Rusy', Rossy'jskoj y'mpery'y', Sovetskogo Soyuza y' Rossy'jskoj Federacy'y'.- SPb.: Neva; M.: Olma-Press Obrazovany'e, 2002.- 736 s.
33. Kry'chevsky'j L.Yu. Evrey' v apparate VChK-OGPU v 20-e годы / Evrey' y' russkaya revolyucy'ya. Matery'aly y' y'ssledovany'ya.- M.: — Y'erusaly'm. Geshary'm, 1999.- S. 320-350.
34. Krasnaya kny'ga VChK.- M.: Poly'ty'zdat.- T. 1., 1989.- 415 s.; T. 2., 1990.- 640 s.
35. Leonov S.V. Reorgany'zacy'ya VChK v GPU // Y'story'chesky'e chteny'ya na Lubyanke. 1999 god. Otechestvennye speczsluzhby v 1920-1930-x godax.- M., Vely'ky'j Novgorod, 2000.- S. 36-42.
36. Lubyanka. Staly'n y' VChK-GPU-OGPU-NKVD. Arxy'v Staly'na. Dokumenty vy'sshy'x organov gosudarstvennoj vlasty'. Yanvar' 1922 - dekabr' 1936.- M.: MFD., 2003.- 912 s.
37. Matery'aly po staty'sty'ke ly'chnogo sostava RKP.- M., 1921.- 112 s.
38. Makarevy'ch Э. Profy'ssional'naya xvatka VChK y'ly' y'story'ya o tom, kak by'vshy'j nachal'ny'k otdel'nogo korpusa zhandarmov general Dzhunkovskiy'j pomog cheky'stam organy'zovat' rabotu //Dy'alog.- 1998.- # 2.- S. 87-92.
39. MChK. Y'z y'story'y' Moskovskoj chrezvychajnoj komu'ssy'y'. Sborny'k dokumentov (1918-1921 gg.).- M.: Moskovskiy'j rabochy'j, 1978.- 320 s.
40. Na zashhy'te revolyucy'y': Y'z y'story'y' Vseukray'nskoj ChK. 1917-1922 gg.: Sborny'k dokumentov y' matery'alov.- Ky'ev, 1971.- 273 s.
41. Organy'zacy'ya chrezvychajny'x komu'ssy'j. Postanovleny'ya Vserossy'jskogo s'yezda chrezvychajny'x komu'ssy'j v Moskve. Y'un' 1918.- Perm', 1918.- 64 s.
42. Otchet VChK za chety're goda ee deyatel'nosti'. Organy'zacy'onnaya chast'.- M.: Y'zdany'e VChK, 1922.- 289 s.
43. Ot ChK do FSB. 1918-1998: Sb. dokumentov y' matery'alov po y'story'y' gosudarstvennoj bezopasnosti' Tverskogo kraja.- Tver', 1998.- 384 s.
44. 1-j Vserossy'jsky'j s'ezd osobyx otделov frontov y' army'j 22-25 dekabrya 1919. Kratky'j otchet.- M., 1920.- 68 s.
45. Pamyatka sluzhashhy'm ugovnogo rozy'ska na zheleznny'x dorogax Respubly'ky' 1919 goda.- CzGA RF.- f. 393.- op. 16.- d. 16.- L. 7.
46. Polozheny'e ob ustrojstve sekretnoj poly'cy'y' v Rossy'jskoj Y'mpery'y' ot 03.12.1882 goda // Peregudova Z.Y'. Poly'ty'chesky'j sy'sk Rossy'y'.- M.: ROSPЭK, 2000.
47. Polozheny'e ob ohranny'x otdeleny'ax Rossy'jskoj Y'mpery'y' ot 09.02.1907 goda.- CzGA RF.- f. 102.- op. 262.- d. 23.- L. 1 – 5.
48. Pravda dlya sluzhebno go pol'zovany'ya. Y'z dokumentov ly'chnogo arxy'va F. Dzerzhy'nskogo // Ney'zvestnaya Rossy'ya. XX vek.- M.: Y'story'cheskoe nasledy'e, 1992.- S. 28-54.
49. Problemy' vijs'kovoyi oxorony' zdorov'ya // Zbirny'k naukovy'x pracz' Ukrayins'koyi vijs'kovomedy'chnoyi akademiyi.- Ky'iv: UVMA, 2013.- Vy'pusk # 34.- inv. # 532.- S. 137 - 150

Питання психології

50. Sankovskaya O.M. Formy`rovany`e kadrov Vserossy`jskoj chrezvychajnoj komu`ssy`y`, 1917-1922 gg. Avtoref. dy`ss. k.y`.n.- Arxangel`sk, 2004.- 22 s.
51. Sborny`k vazhnejshy`x pry`kazov y` rasporyazheny`j VChK. 1917-18-19 gg.- M.: Y`zdany`e VChK. B.g.y`. - 54 s.
52. Sborny`k pry`kazov y` rasporyazheny`j VChK pry` Sovnarkome: s 1 yanvarya po 1 y`ulya 1920.- M.: Y`zdany`e VChK, 1920.- 190 s.
53. «Sovershenno sekretno»: Lubyanka Staly`nu o polozheny`y` v strane (1922 - 1934 gg.).- T. 1., 1922-1923 g.- Ch. 1-2.- M.: Y`RY` RAN, 2001.- 1103 s.
54. Cy`rkulyarnye py`s`ma VChK ## 4-6. 1920.- M.: Y`zdany`e VChK. B.g.y`.
55. Shul`gy`n V.V. «Chto nam v ny`x ne nrayv`tsya.»: Ob anty`semy`ty`zme v Rossy`y`.- SPb.: «Xors», 1992.- 286 s.

SUMMARY

Kovalyk T., Sergiienko A

CHRONOLOGICAL REVIEW OF FUNCTIONAL & STRUCTURAL CHANGES INTERNAL INTELLIGENCE OF MIA-KGB AND REQUIREMENTS FOR APPLICANTS FOR THE QUALITY OF THE SERVICE OF OFFICERS TACITLY STAFF.

This work is based on long term (35 years) studies of nervous and mental state changes of Internal Intelligence of Ministry of Internal Affairs (MIA) and KGB USSR. In the chronological aspect of the analyzed structural and functional changes and requirements to qualitative composition of officers secret intelligence apparatus of the internal organs of the M.I.A. and KGB. Illustrated by similar regulations regarding the changes in the structures of political investigation of pre-revolutionary Russia. Based on experience, specific training, and outside activities justified the creation of an integrated system of psychological and psychiatric and psychological support of operational personnel of the secret and secret search operations inside intelligence. Observations were performed by psychiatrists, who took direct part in these operations.

Key words: operative (professional) longevity, safety of person, operative-combat mental trauma, psychoprofilactic work, psychiatry and psychology of accidents and extreme situations, organization of the psychiatric help.